

Valtakunnanvoudin kanslia

27.9.2024

UOL/2502/2024

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Asiantuntijalausunto

Hallituksen esityksestä vuoden 2025 talousarvioksi todetaan pyydettyinä lausuntona ulosottotoimen osalta kunnioittaen seuraavaa.

Ulosottotoimen tilannekuva pääpiirteissään

Ulosoton työmäärät ovat kuluvan vuoden aikana kääntyneet lievään kasvuun. Vuoden takaiseen verrattuna asiamäärä on kasvanut noin 6 % ja velallisten määrä 1,7 %. Toimenpiteiden määrät ovat hyvällä tasolla ja perimistuloksen ennustetaan nousevan kuluvana vuonna hieman edellisvuosia korkeammaksi.

Ulosoton työtehtävät ovat lisääntyneet Venäjän vastaisten pakotteiden osalta, ja pakotehtävien hoitaminen on edellyttänyt henkilöstön siirtämistä pakotetehtäviin. Kiinteistöjen ja huoneistojen realisointipyyntöjen määrä on myös selkeässä kasvussa ja tämä vaikeuttaa tuloksellisuuden ylläpitämistä nykyisellä tasolla.

Ulosottolaitos on hoitanut pitkällä aikavälillä talouttaan vastuullisesti ja organisaatiota on kehitetty tuottavuuden parantamiseksi. Ulosotossa on toteutettu suunnitelmallisesti tietojärjestelmähankkeita, jotka ovat parantaneet toiminnan taloudellisuutta.

Vaikka toiminnan kehittämisellä on saatu tehokkuutta lisättyä, henkilöstö on Ulosottolaitokselle tulleiden lisätehtävien ja lisääntyvän työmäärän vuoksi on kuormittunut myös esihenkilötehtävissä.

Ulosottolaitoksella oli vuoden 2024 alussa siirtyviä määrärahoja noin 25 miljoonaa euroa. Vuonna 2024 pakotteiden täytäntöönpanoon tarvittavat määrärahat on otettu siirtävistä määrärahoista. Edelleen kevään kehysriihessä siirtyviin määrärahoihin kohdistui ylimääräinen 1,9 miljoonan euron leikkaus. Nykyisellä menotasolla Ulosottolaitoksen budjetti on alijäämäinen koko seuraavan kehyskauden ajan, vaikka kaikki suunnitellut säästötoimet saadaan toteutumaan.

Ulosoton tietojärjestelmän ylläpito- ja kehittämistoiminta on järjestettävä nopealla aikataululla uudelleen. Tähän velvoittaa Valtion talouden tarkastusviraston tekemä selvitys. Asiaan liittyvät sopimusneuvottelut ovat meneillään ja niiden lopputuloksesta riippuu, millä aikataululla ja kuinka suuriksi sopimusmuutokseen liittyvät siirtymävaiheen kustannukset muodostuvat. Niillä voi olla merkittävä vaikutus Ulosottolaitoksen rahoitustilanteeseen vuosina 2025–2028.

Esitys talousarvioksi

Esitykseen kirjatut yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet, toiminnalliset tulostavoitteet ja keskeisimmät toimenpiteet ovat oikeat ja hyväksyttävät. Hallitusohjelmakirjauksen mukaan oikeusjärjestelmän toimijoiden rahoitus varmistetaan. Ulosottotoimen osalta rahoitus on kuitenkin hyvin haasteellinen.

Toimipaikkaverkosto

Ulosottolaitos on tehnyt ministeriölle ehdotuksen siitä, miten toimipaikkaverkostoa olisi tarkoituksenmukaista karsia säästöjen saamiseksi ja palveluiden edelleen kehittämiseksi. Ehdotus on parhaillaan oikeusministeriössä virkavalmistelussa. Mikäli verkoston kehittämistä voidaan tehdä suunnitelman mukaisella tavalla, siitä on arvion mukaan saatavissa säästöjä noin 0,5 miljoonaa euroa 2025. Suunnitelman

mukaisten toimipaikkojen lakkauttamisesta syntyvä säästö toteutuisi kokonaisuudessaan vasta 2029 ja olisi noin 1,3 miljoonaa euroa vuodessa, kun kaikkien lakkautettavien toimipaikkojen toiminnot on saatu siirrettyä säilytettäviin toimipaikkoihin. Säästöt on jo huomioitu Ulosottolaitoksen rahoituksessa täysimääräisinä.

Digitalisaatio ja sähköinen asiointi

Ulosoton asiakkaita, sekä hakijoita että velallisia, palvelee pääosin sähköisten palveluväylien kautta. Samalla myös henkilökohtainen asiointi puhelimitse, sähköpostilla, kirjeitse tai toimipaikoissa on edelleen mahdollista. Ulosotto on ollut valtionhallinnossa edelläkävijä digitaalisen viranomaisviestinnän kehittämisessä. Vaikka pääosa viestinnästä tapahtuukin sähköisesti, ulosottomenettelyyn ja ulosoton velallisasiakkaisiin liittyvää viestintää tapahtuu edelleen perinteisen postin välityksellä, koska kansalaisella on mahdollisuus valita asiointimuodokseen kirjeposti sähköisen asioinnin sijaan. Postitusmäärien vähenemisestä huolimatta postimaksut ovat nousseet vuoden 2014 2,8 miljoonasta eurosta vuoden 2023 4,4 miljoonaan euroon ilman, että niihin on saatu kompensatiota.

Postikulujen merkittävä alentaminen on riippuvainen siitä, miten pääministeri Orpon hallituksen hanke digitaalisten palveluiden ensisijaisena viranomaisasiointikanavana toteutuu. Ulosoton säästöksi digitaalisen asioinnin kehittämisessä on arvioitu vuodesta 2027 lähtien vuosittain noin 3 miljoonaa euroa, joka on jo huomioitu Ulosottolaitoksen rahoituksessa.

Venäjä – Ukraina -tilanteen vaikutus Ulosottolaitoksen työmääriin

Venäjän vastaiset pakotteet työllistävät Ulosottolaitosta huomattavasti. EU:n arvion mukaan pakotteet jatkuvat vielä vuosia ja aiheuttavat lisääntyvää työtä jäsenmaissa. Erityistäytántöönpanon yksikön 58 henkilötyövuodesta noin 14 toimii tällä hetkellä pakotteisiin liittyvässä tutkinnassa.

Pakotetoimintaan ei kohdennettu lisärahoitusta vuosille 2024 tai 2025, joten pakotetoiminnan kustannukset on katettu ns. normaalin toiminnan rahoituksesta. Vuodelle 2025 pakotetoiminnan rahoitustarpeeksi on arvioitu n. 1,5 miljoonaa euroa.

Ulosottolaitoksen erityistäytöntöönpanoyksikön toiminnalla on merkittävä rooli harmaan talouden torjunnassa ja rikosvastuun toteuttamisessa, kuten muun muassa rikoshyödyn takaisin ottamisessa. Venäjä vastaisten pakotetehtävien myötä erityistäytöntöönpanon resursseista neljännes on poissa normaalista toimintayksikön työstä. Tämä on vaikuttanut laskevasti toiminnan tuloksellisuuteen, eikä tuloksellisuuteen ole nähtävissä muutosta, koska pakotehtävien arvioidaan jatkuvan vielä pitkään.

Kiinteistöjen ja huoneistojen realisointipyyntöjen vaikutus Ulosottolaitoksen työmääriin

Suomessa asuntokauppojen määrä on jäänyt alkuvuonna historiallisen alhaiselle tasolle. Nopeasti noussut korkotaso ja talouden kokonaistilanne on lisännyt ulosottomyyntiin tulevien kohteiden määriä. Ulosottolaitos on kyennyt kasvattamaan realisointien määriä mutta silti myyntiä odottavien kiinteistöjen ja huoneistojen määrä on kasvussa. Myyntien etenemistä vaikeuttaa edellä kuvattu markkinoiden alavireisyys. Ulosottomenettelyyn päätyvät usein kohteet, joita ei ole ollut mahdollista myydä vapaaehtoisilla kaupoilla. Kohteet ovat alueilla, joissa kohteiden hinnat ovat painuneet erittäin alhaiselle tasolle, jolloin viranomaismyynnit usein vaativat useita myyntiyrityksiä tai kohteita ei lopulta pitkänkään myyntiajan jälkeen saada hyväksyttävällä hinnalla realisoitua. Kiinteistöjen ja huoneistojen realisointi tarkoittaa puuttumista kansalaisten perusoikeuksiin ja siihen tarvitaan huomattavan paljon asiantuntijatyötä, jota ei voi automatisoida. Kasvavista realisointimääristä selviytyminen asianosaisten oikeuksien kannalta kohtuullisessa ajassa vaatisi Ulosottolaitokselle lisää resursseja, jotta myyntejä voidaan hoitaa kohtuullisin myyntiajoin.

Ulosottolaitoksen merkitys yhteiskunnalle ja julkishallinnon rahoitukselle

Ilman toimivaa ulosottomenettelyä lainkäytön ketju, johon ulosotto kuuluu tuomioiden ja päätösten täytäntöön panijana, ei toimi.

Ulosottolaitoksen perintätuloksesta kertyy yhteiskunnalle vuosittain veroina, muina julkisoikeudellisina asioina ja sakkoina noin 350–400 miljoonaa euroa, joka vastaa noin 36 % perimistuloksesta.

Ulosottolaitos kerää toiminnastaan lailla säädettyjä ulosottomaksuja, jotka tilitetään kokonaisuudessaan valtiolle. Maksullisen toiminnan tuotot vuonna 2023 olivat 88,6 miljoonaa euroa. Tämä vastaa noin 80 % Ulosottolaitoksen kaikista toimintamenoista.

Mittavista menosopeutuksista huolimatta toiminnan rahoitus on kehyskaudella vuosittain alijäämäinen. Edellä kuvattujen säästötavoitteiden toteutuminen on välttämätöntä. Siitä huolimatta Ulosottolaitoksen talous on seuraavan kehyskauden alijäämäinen kuluttaen siirtyvät määrärahat suositusten mukaiselle minimitasolle.

Säästö henkilöstöstä merkitsisi heikkenevää oikeusturvaa sekä laadun ja tuloksen laskua ulosottomenettelyssä. Valtiolle se voisi merkitä myös fiskaalista tappiota, sillä prosenttiyksikönkin lasku ulosoton tuloksessa pudottaa julkiselle sektorille tilitettävää määrää arviolta noin 5 miljoonalla eurolla.

Veikko Minkkinen
valtakunnanvouti